

MÖ 460-404 PELOPONNESOS SAVAŞLARI

Parantez içindeki [] bölümler yeniden tekrarlanan olayların altını çizmektedir.

I. THUCYDİDES: NE ADAM AMA!

Thucydides'in Peloponnesos Savaşları eserini yüzyıllar sonra okuyan birçokları, Thucydides'in kendi zamanlarının trajedilerini anlattığını düşünmüştür. Bu kitap, zamanın ve olayların ötesine geçen savaş halinin genel geçer kurallarını mı anlatıyor?

Her bir okuyucunun kitaptan farklı bir anlam çıkardığı aşikar. Bazıları, demokrasi karşıtı Thucydides'in halkların budalalık yapmaya eğilimli olduğuyula ve halk yönetiminin kötü olduğuyula ilgili uyarılar yaptığını düşünür. Bazıları, uluslararası politikada güç kullanımının acımasızca taçlandırılması olarak görür bu kitabı. Bazıları da, eserin savaş karşıtı olduğunu iddia eder. Bu yaklaşım, güç kullanımının önceden görülemeyecek ve istenmeyen sonuçları hakkında Thucydides'in bizleri uyardığını; güç kullanımının en son çare olarak başvurulması gerektiğini anlattığını düşünür. Hangisi haklıdır?

II. SAVAŞIN SAFHALARI

- A. MÖ 480 Yunanistan-Pers İmparatorluğu
- B. MÖ 460-445 Atina-Sparta (1. Safha)
- C. MÖ 431-421 Atina-Sparta (2. Safha) – Arkademiya Savaşları
- D. MÖ 415-404 Atina-Sparta (3. Safha)

Thucydides'in kitabının konuları savaşın 2. ve 3. safhalardır.

III. ASKERİ GÜÇ: ÖZELLİKLERİ VE DAĞILIMI

- A. Atina ve Sparta, Yunanistan'da ittifaklara/İmparatorluklara liderlik eden en güçlü iki devletti.
- B. Atina'nın askeri gücü Sparta'ninkine oranla artmaktaydı.
- C. Atinalılar'ın KMI (Karşılıklı Mahvolma İlişkisi) benzeri bir stratejileri vardı. Eğer Sparta karadan saldırırsa, halkını Atina'nın güvenli duvarları arkasına çekip (topraklarını savunmasız bırakarak), donanmasını Sparta'nın kıyı şehirlerini yakmaya göndermek Atina'nın stratejisiydi.

IV. SPARTA VE ATİNA TOPLUMLARI

- A. Sparta: Sparta, oligarşik bir köle devletiydi. Küçük bir Spartalı grup, büyük bir köle toplumunu yönetiyordu. Spartalılar'ın kendisi de oligarşik bir rejimle yönetiliyordu.
- B. Atina: Yarı-demokratik bir devletti. Nüfusunun yarısı oy kullanamayan kölelerden oluşurdu. Kadınların da oy hakkı yoktu. Bütün özgür erkekler oy kullanma hakkına sahipti. Kamuyu ilgilendiren kararlar, halk meclislerinde alınırdı.

V. ANTİK YUNAN'DA GÜVENLİK İKİLEMİ

- A. Sparta İmparatorluğu, eğer düşman güçleri topraklarına sızarsa, büyük köle nüfusunun düşman güçlerine yardım edeceğinden endişeleniyordu. Bu yardımla, ülke kolayca işgal edilebilirdi [1914'te Avusturya gibi, Hitler'in 1941'de SSCB ile ilgili düşünceleri gibi]
- B. Atina İmparatorluğu'nun gücü donanmasına bağlıydı; donanmanın gücü de imparatorluğun müttefiklerinden (ama aslında imparatorluğa bağlı vassallardan)

gelecek yardıma bağılıydı. Atina, bu vassalları kendi tarafında tutmak için sert tedbirler alıyordu. [1755'te merkantalistlerin dünyayı görmesi gibi – imparatorluk birikimli kaynaklara sahip bir yapıydı.]

Dolayısıyla, iki devlet de güvenliklerinin tehlikede olduğunu ve güvenlik için bir imparatorluğa sahip olmaları gerektiğini düşünüyordu.

VI. KRONOLOJİ

- A. Yunan-Pers Savaşı: Atina, savaş sonucunda bir imparatorluk kurdu [1945'te SSCB'nin yaptığı gibi]
- B. 1. Safha: 460-445'teki Atina-Sparta savaşları hakkında az şey biliyoruz. Thucydides de olayların üzerinden kısaca geçiyor (ç.n. sayfa sayıları veriyor. Ancak bu kitabın baskısına göre değişeceğinden buraya eklemedim).
- C. 2. Safha: Başlangıç:
1. MÖ 433'te Epidamnus'taki anlaşmazlık. Epidamnus, Korfu'nun küçük bir sömürgesiydi. Korfu da Korinthos'un sömürgesiydi. Korfu, Korinthos'a düşmandı ve Atina-Sparta savaşında tarafsız kalmıştı. Korinthos, Sparta'nın müttefikiydi. Epidamnus'ta bir iç savaş patladı. Savaşı kaybedenler, yardım için önce Korfu'ya başvurdular ama reddedildiler. Sonra da Korinthos'a başvurdular. Korinthos, yardım etmeyi kabul etti ve güçlerini Epidamnus'u ele geçirmek için gönderdi. Böylece daha önce kaybettikleri bir sömürgeye yeniden sahip olabilecekti.
Korfu, Korinthos'un kendi sömürgesini ele geçirmeye çalışmasını protesto etti ve Atina'dan yardım istedi. Atina yardım etmeyi kabul etti çünkü önemli bir donanmaya sahip Korinthos, Korfu'nun donanmasını ele geçirip, denizlerdeki güç dengesini Atina aleyhine bozabilirdi. Dolayısıyla, Atina Korfu'ya bir savunma ittifakı önerdi.
Ancak denizlerde savunmaya yönelik ve saldırıya yönelik davranışları birbirinden ayırt etmek zordu. Korinthoslular, Sparta'ya gidip Atina'nın saldırgan davranışlarıyla 460-445 savaşını bitiren 30 yıllık ateşkesi bozduğunu bildirdiler. Bu yerel anlaşmazlık büyük bir savaşı tetikledi [1914'te Saraybosna'da olduğu gibi].
 2. MÖ 432'de Potidaya'daki anlaşmazlık. Sparta ve Korinthos ile bir savaştan korktuğundan, Atina Potidaya üzerindeki kontrolünü sıkılaştırdı. Şehir duvarlarını yıkmasını ve kendisine rehin verilmesini talep etti. Potidaya, Atina'ya isyan etti. Atina'nın gücünün artmasından endişe eden Sparta Potidaya'ya yardım göndererek 445'te kararlaştırılan 30 yıllık ateşkesi ihlal etti. [Atina'nın Potidaya'ya yaklaşımı =G.W. Bush'un diğerlerine yaklaşımı: 'Ya bizimlesiniz ya da teröristlerle birliktesiniz!']
- D. MÖ 431'de Sparta'nın savaş kararı alması.
1. Sparta, Atina'nın artan gücünün farkındaydı ve eninde sonunda bu güçle kendisini yok edeceğinden korkuyordu. [1914'te Almanya'nın yükselen Rusya karşısındaki korkusu]
 2. Korinthos, Sparta'ya yalan söyledi – 'Atina 30 yıllık ateşkesi bozuyor! Savaş başlatıyor!' – Atina, bunların yalan olduğunu Sparta'ya kanıtlayamadı [Dinwiddie, Shirley ve Duquesne, 1754]

3. Sparta'nın savaş bahaneleri – rahipler, tanrıçalar, lanetler. Savaşın en gerçek sebebi, yani Atina'nın yükselen gücü, dışında bütün bahaneler söylendi [Vietnam, 1964 Tonkin Körfezi]
- E. Atina'da Perikles öldü ve yerine şiddet yanlısı Kleon ve Alkibiades politik gücü ele geçirdiler. Sparta'da, Arşidamus ölümüyle Brasidas liderliğe geldi. [1914-18 yılların arasında Almanya'da Ludendorff/Hindenburg gibi şahin 'sessiz diktatörler'in yükselmesine benzer]
- F. Atina'nın savaş amaçlarının önce genişleyip sonra daralması
 1. Atina, Sfakteriya'da büyük bir zafer kazanmıştı ancak barışın koşullarını uygulamakta gönülsüzdü [1855 Sivastapol gibi]. Ta ki gelecek olayla ayılana kadar...
 2. Atina, Deliyum ve Amfipolis'te ciddi yenilgiler aldılar. Bu yenilgiler, Atina'yı MÖ 421-415 yılları arasında Nikias Barış'ını sağlayan ateşkesi kabul etmeye zorladı.
- G. Bir Atina sömürgesi olan Mitilini (Midilli adası), Atina'nın diğer sömürgelere nasıl davrandığını görüp aynı kaderi engellemek için isyan başlattılar. Ancak bu Atina için kabul edilemez bir isyandı. Bu düşünceyle, sömürgeler üzerindeki baskıyı ve zulmü arttırdı. Atina, bütün Mitilini halkının öldürülmesini bile düşünmüştü ama bundan caydı.
- H. 3. Safha: Başlangıç: ateşkes bozuldu.
- I. Atina, isyan eden Melos sömürgesini yok etti. Askerlik yaşındaki tüm Melos erkeklerini katletti, kadın ve çocukları köleleştirdi.

Mitilini Tartışmalarıyla ve Melos Diyaloğunu karşılaştırın: İkincisi daha çirkindi. Ahlaki duyarlılıklar ortadan tamamen kalkmıştı. Atina, Meloslular'a şunu dikte etti: 'Güçlü olan gücünün yettiğini yapar; zayıf olansa neyi kabul etmesi gerekiyorsa onu kabul eder!' (Thucydides).

(Thucydides, ahlaki değerlerin önemine inanır mıydı? Evet. Şunları da söylemişti: 'Övgüye en layık olanlar, gücü kullanabilecek kadar insansalar, konumunun gerektiğini yaparken adalete de önem verenlerdir.')
- J. Atina'nın Serakuza'ya (Sicilya) seferleri [1917'de Almanya'nın sadece düşman donanmasını değil, sivil gemileri de hedef alan denizaltı seferleri]
 1. Atinalılar, seferden önce Sicilya'nın nüfusu ve büyüklüğü hakkında çok az bilgi toplamışlardı.
 2. Atina'nın büyük amaçları vardı; Sicilyalılar'ın da amaçları aynı oranda büyüdü [1755'te İngiltere ve Fransa, 1941'de ABD, 1950'de ABD ve Çin]
 3. Atina, seferin güvenli olduğunu düşünerek kolay bir zafer beklentisi içindeydi. Bu beklenti şunlardan kaynaklanıyordu:
 - a. Atina'nın Serakuza'nın gücü hakkındaki bilgisizliği
 - b. Atina'nın, Sparta ve diğer Sicilya devletlerinin, Atina'yı dengelemek yerine ona katılacakları gibi yanlış bir beklentiye girmesi [Hitler ve Mihver İttifakı]
 - c. Egasta'dan yardım geleceğine dair yanlış beklenti (aşağıda)
 4. Atina'nın eğlenceli ve ucuz bir savaş beklentisi [1914 gibi]. Alkibiades, Atinalılar'a şunları söylemişti:
 - a. Bu sefer, 'yeni deneyimler kazanmak' ve 'tembelliğin' getirdiği 'yıkımı' silmek için gerekli
 - b. Eğer işler beklediğimi gibi gitmezse, Atina güçleri 'kolayca geri dönebilir.'

5. Atina stratejisi çelişkiliydi. Bir yandan, Serakuza'nın ciddi ve güçlü bir tehdit olduğunu söylerken, diğer yandan yenilmesinin kolay olacağını iddia ediyorlardı.
6. Egesta Atina'yı yanlış yönlendirmişti:
 - a. 'Atina'ya yönelen Dor (ç.n. Antik Yunan'da göçebe bir halk) komplosuna karşı uyanık olun. Dor olan Serakuze de bu komplonun bir parçası!'
 - b. 'Eğer Serakuze ile savaşsanız Sicilya'daki diğer devletler size katılacaktır.'
 - c. 'Biz Egestalılar'ın büyük maddi olanakları var. Size yardım ederiz.'
7. Sefer kötüye gittiğinde, Atina komutanı Nikidas, şahin Atinalılar tarafından yok edileceği korkusuyla, ihtiyatlı bir barış yapmaktan çekindi. Sonuna kadar savaşmaya devam etti.
8. Sefer, Atinalılar için yıkım oldu. MÖ 413'te Serakuza'ya gönderilen güçler yok edildi ama Atina 9 yıl daha yaşamaya devam etti (MÖ 413-404)! [1914-18 Almanya gibi]

VII. SAVAŞIN BAŞLAMASI, TIRMANIŞI VE DEVAMI İLE İLGİLİ OLASI NEDENLER

A. Fırsat ve kırılma pencereleri:

1. MÖ 413'te Sparta'nın başlattığı önleyici savaş; kırılma penceresi.
2. MÖ 414'te Sparta'nın Atina'nın gücünü engellemek için savaşı tırmandırması; fırsat penceresi

B. Saldırı ve Savunma Durumları

1. Güvenlik bütün tarafların ortak amacıydı:
 - a. Atina'nın amacı: Yunan deniz devletleri arasındaki politik bölünmenin devamını sağlamak. Eğer birleşirlerse Atina'yı tehdit edebilirlerdi.
 - b. Sparta'nın amacı: Kendi baskıcı sosyal yapısının yardımıyla gerçekleştirecek bir işgal ile ilgili endişelerini gidermek.
 - c. Sparta ve Korinthos'un amacı: Yükselen Atina gücünü kendilerine tehdit haline gelmeden durdurmak
2. Atina ve Sparta müttefikliklerindeki zincirleme etki:
 - a. Korinthos, Sparta'yı savaşa çekebildi çünkü Sparta Korinthos'un kendi yardımı olmadan yenileceğini, bu yenilginin Megara'nın yenilgisini getireceğini, bunun da Sparta'nın düşüşünü getireceğini düşünüyordu.
 - b. Atina da benzer sebeplerle savaşa girdi. [Sırbistan ve Avusturya'nın 1914'te Avrupa'yı savaşa çekmesi gibi]
3. Saldırı ve savunmaya yönelik hareketlerin birbirlerinden ayırt edilememesi [1914].
4. Saldırının askeri olarak kolay olacağı düşüncesi. Bu düşünceyle, Teb, Korinthos, Sparta ve Atina sefer üstüne sefer düzenledi. Bunun güvenli olacağını düşünüyorlardı.
5. Her iki taraf da diğerlerinin kendisine katılacağına inanıyordu.

C. İki taraf da birikimli kaynaklara sahip olmak ve inanılırlıklarını korumak istiyordu.

D. Savaşın sarmal bir hal alması:

1. Sparta 431'de savaşı başlattı çünkü Atina'nın 30 yıllık ateşkesi bozduğuna inanıyordu. Bu düşünüş, 'düşmanın davranışını abartma'nın bariz bir örneğidir.
2. Atina-Potidaea: Potidaea, Atina'nın sıkışan kontrollerine isyan etmişti. Atina'nın baskıcı tavrı, isyanları azaltmak yerine çoğaltmıştı.

3. Atina-Mitilini: Atina, Mitilini'deki isyanı kışkırtmıştı ama bunu göremiyordu. İsyanın sebepsiz ve kışkırtılmamış olduğunu düşünüyordu. Sonuçta, sömürgeleri üzerindeki baskıyı arttırdı.
4. Atina-Serakuza: Atina, Serakuza'nın bir Dor komplosunun parçası olduğuna dair düşüncelerini abarttı ve savaş ilan etti. Bu savaş da Serakuzalılar'ın düşmanlığını körükledi.
- E. Esnek bir stratejinin eksikliği, başlangıçtaki amaçların Atina'da unutulmasına yol açtı. Örneğin, Atina, seferin önkoşullarından biri olan Sparta'nın Atina'nın karşısında savaşa girmemesi koşulu gerçekleşmediğinde bile Serakuza seferine devam etti.
- F. Savaş zamanında fikirlerin eleştirel bir değerlendirmeye maruz kalmaması. Thucydides'in kendisi Atinalılar'ın söylemlerinin zayıflığı ve basitliği karşısında dehşete düşmüştü. Örneğin, yukarıda bahsi geçen Serakuza seferinin kolaylığı ilgili söylemler veya Komutan Nikidas'ın Atinalılar'ın korkusundan savaşa devam etmesi.
- G. Perikles'in gururu: 'Herşeyi ben yaparım. Benden sonrakileri eğitmeme gerek yok!' [Bismarck gibi?]
- H. Bu dersten çıkarabileceğimiz, Peloponnesos Savaşları'nın diğer sebepleri:
 1. Savaşın sonuçları ile ilgili yanlış iyimserlik
 2. Ucuz ve eğlenceli savaş beklentisi
 3. Özellikle Atinalılar'ın yaptığı gibi, şovenist mitler yaratmak.
 4. Müttefiklerin manipülasyonu: Korinthos Sparta'ya, Egesta Atina'yı manipüle etti.
- I. Savaş --- > Savaş
 1. Savaş ile ulaşılmak istenen amaçların bütün taraflar için büyümesi
 2. Savaş sırasında aşırı şahinlerin güçlenmesi
 3. Savaşta ekonomik zayıflığın ağırlığı: Alkibiades: 'Böyle bir donanmayla buradan ayrılıyorlarsa, gösterecek hiçbirşeyleri yokken Atinalılar şehirlerine gidip kendileriyle alay ettirmesinler' (Thucydides)
 4. Görüşme talebinin zayıflık göstergesi olarak görüleceği korkusu. Perikles: 'Sparta'ya elçi göndermeyin. Bu, baskıya boyun eğeceğimizin bir göstergesi olur!' (Thucydides)
 5. McCarthyizm: Savaşa eleştirel yaklaşanlar ya susturuldu ya da başlarına daha kötü şeyler geldi (Thucydides'in ilgili sayfalarına bakınız). Savaş sırasında, Yunanlılar, 'şiddeti destekleyen kim varsa güvenebileceğini, başka fikirler savunanların da şüpheli' olduğuna inanmaya başladılar. Ayrıca, 'fanatik bir savaşa isteğinin erkekliğin göstergesi' olduğu gibi bir düşünceye kapıldılar. Şu fikirler de yaygınlaştı: 'Gelecek hakkında düşünmek ve beklemek ben korkağım demenin başka bir yolu; ılımlılıkla ilgili herhangi bir yaklaşım erkek olmamanın göstergesidir; bütün tarafları anlamaya yönelik bir yaklaşım savaşa değer olmamanın bir göstergesidir'. Bu fikirlerin yaygınlaştığı bir ortamda sakin bir değerlendirmenin yapılması çok da olası değildi.

VIII. HİKAYENİN AHLAKİ BOYUTU: ASLA GÜÇ KULLANMA?

Önce tarihteki başarılı güç kullanımı örneklerine bakalım:

Amerikan yerlilerine karşı İspanyol/Fransız/İngiliz/Amerikan 'Yerli Savaşları' – son derece vahşi ama başarılı savaşlardı; 1846-48'de ABD'nin Meksika'ya karşı savaşı –kazançlı bir maceraydı; ABD'nin İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya ve Japonya ile savaşı;

Bismarck'ın Almanya'yı birleştirme savaşları; 1989'da ABD'nin Panama'yı işgali; ve 1982'de İngiltere'nin Falkland adaları için Arjantin ile savaşması. Bazıları, şunları da listeye ekleyebilirler: 1991'de ABD'nin Körfez Savaşı; İsrail'in Araplar ile yaptığı 1948 ve 1967 savaşları; ve Araplar'ın İsrail ile yaptığı 1973 Savaşı. Bu savaşlarda, kazananlar bataklığa saplanmadan amaçlarına ulaştılar. Soru: hangi savaşın iyi güç kullanımı hangisinin de kötü bir güç kullanımı olduğunu nasıl bilebiliriz? Günümüzde, ABD'nin Afganistan (2001-) ve Irak (2003-) savaşları iyi güç kullanımı mıdır?